

Személyes beadvány

ALKOTMÁNYBÍRÓSÁG	
Ügyszám:	111/1522-10/2014
Érkezett:	2014 OKT 02.
Példány:	1
Melléklet:	0 db
	Kezelőiroda. <i>mei</i>

Magyarország Alkotmánybírósága
1015 Budapest
Donáti u. 35 - 45.
Dr. Bitskey Botond főtitkár

Tisztelt Alkotmánybíróság!

1. Az amicus beadvány célja

Az Alkotmánybíróság két bírói indítvány alapján megkezdte a Kúriának a pénzügyi intézmények fogyasztói kölcsönszerződéseire vonatkozó jogegységi határozatával kapcsolatos egyes kérdések rendezéséről szóló 2014. évi XXXVIII. törvény (**Törvény**) alkotmányossági vizsgálatát. A 2014. szeptember 5-én az Eger és Környéke Takarékszövetkezet ügyében keletkezett indítvány (**Indítvány 1**), továbbá az OTP csoport pereiben született igen részletes indítványok (együttesen: **Indítvány 2**) kellő részletességgel és megalapozott érveléssel fejtik ki a Törvénnyel kapcsolatos alkotmányossági aggályokat. Ezt követően 2014. szeptember 29-én Fővárosi Ítéltábla is az Alkotmánybírósághoz fordult, amelyben a szerződésekben érintett felek jogainak sérelmét, a Törvény által beálló jogerő bizarr következményeit, a bírói függetlenség sérelmét olyan fokúnak tartja, amely alkotmányellenességet eredményez (**Indítvány 3**).

Az Igazságügyi Minisztérium 2014. szeptember 10-én keltezett beadványban, mint a jogalkotó jogi véleményét kifejtő álláspontban, válaszolt az Indítvány 1-ben felvetett alkotmányossági aggályokra (**IM Beadvány**). Az Indítvány 2 és 3 tekintetében nem találtunk hasonló állásfoglalást.

Az alábbiakban azon álláspont mellett kívánom kifejteni érveimet, hogy a Törvény egésze és számos konkrét rendelkezése az Alaptörvénybe ütközik. Megdöbbentő számomra, hogy ezt eddig pusztán három bíró tette szóvá, miként az is aggodalmat kelt bennem, hogy ennyire nyilvánvalóan alkotmányellenes jogalkotási aktus mellett - mivel az népszerű és elvárt - egy olyan minisztérium készít az alkotmányosságot védeni kívánó érvelést, amelynek nevében az *Igazságügy* szerepel. Érvelésem részben támaszkodik az Indítványokra, mivel azok alaposága és a korábbi alkotmánybírói döntésekre támaszkodó érvelése igen meggyőző, de elsősorban nem a szerteágazó részletekkel, hanem a nagy horderejű és elvi kérdésekkel kívánok foglalkozni.

Nem foglakozom azzal, hogy az alkotmányellenesen megszabott keretek között az elsőfokú eljárásokban miként alkalmazzák az eljáró bíróságok a tisztességtelenség hét elvét, különösen az átláthatóság és ezen belül a kiszámítható mérték elvét. De megjegyzem, hogy bármiként záruljon le a jelen alkotmánybírói eljárás, van és lesz még bőven olyan helyzet, amely további alkotmánybírói eljárást tehet szükségessé.

Előjáróban megjegyzem, hogy semmilyen kapcsolatban nem állok az Indítványokat tevő bírakkal, egyik folyamatban levő perben sem veszek részt jogi képviselőként. Az Indítványok előkészítésében nem vettem részt. Amicus beadványom azért született, hogy hangot adjak a már eddig is erősen megrongált jogállamiság alapköveinek teljes elhordására irányuló törekvések láttán keletkezett aggályaimnak.

2. Régi jogelvek, az európai tradíció mély kútja

Amióta az írástudatlan János király Runnymede lápos mezején egy híján 800 éve pecsétjével látta el a nagy Kartát, fokozatosan szilárdult meg néhány európai jogelv. A Magna Charta minden főúr számára kinyilvánította, hogy a rendek szabadságának integráns részét képezi a római jog óta ismert elv, hogy cselekedeteiket csak az általuk ismert és megismerhető jogi normának minősülő aktusok korlátozhatják, továbbá az, hogy a velük szembeni eljárások során nem lehet önkényes módon fellépni. Ettől kezdve - meglehet fokozatosan, néha lemaradva - a legtöbb civilizált jogrend rossz szemmel nézte:

(i) a visszaható hatályú jogalkotást, különösen, ha az létező szerződéses kötelezettségeket kívánt terhesebbé tenni, és

(ii) olyan eljárási garanciákat alakított ki, amelyeket röviden a tisztességes igazságszolgáltatási eljárás minimumaként vagy Due Process néven azonosítunk.

Ha csak az Egyesült Államok alkotmányára utalok, amely - ne tévesszük szem elől - az európai tradíció folytatása, annak több rendelkezése tiltja a nem generális, hanem egyedi esetre szabott jogalkotást, a jogalkotás visszamenőleges hatályát (ex post facto Laws) és különösen a visszaható hatálynak a szerződésekre történő olyan alkalmazását, amely a szerződéses kötelezettségeket hátrányosan érinti (Law impairing the Obligation of Contracts). Mindezen elveket egészíti ki a Bill of Rights azon követelménye, hogy semmilyen személyt nem lehet a tisztességes eljárás (a Due Process) mellőzésével életétől, szabadságától és tulajdonától megfosztani.

Megjegyzem, hogy e két általános jogelv részét képezi történeti alkotmányunk vívmányainak, kezdve az Aranybullától az 1848-as törvényekig. Mi több, a lezárt és/vagy az idő múlásával elenyésző igények érvényesíthetősége tekintetében az elévülésről kialakított - római jogi eredetű elvek - már Werbőczy István Hármaskönyvében is határozott formát öltöttek.

A Törvény sérti mindkét - a történelem mély kútjából származó - elvet, amely napjainkban, mint megszilárdult alkotmányjogi doktrína él. Visszamenőlegesen szabályozza a deviza alapú hitelek folyósító hitelezők által kötött fogyasztói hitelszerződések tisztességességének mércéjét, és ezáltal fennálló szerződéses kötelezettségeket hátrányosan módosít, létező kötelezettségeket terhesebbé tesz, továbbá számos vonatkozásban szemben áll a tisztességes eljárás, a bírói függetlenség alapelveivel. A fenti két alkotmányellenes helyzet összefügg, sőt hatásuk kumulatív;

mindezt pedig több „járulékos” alkotmányosrendelkezés egészíti ki. A magam részéről kevés olyan törvényt láttam, amely ennyire és ilyen nyilvánvaló módon testesíti meg az alkotmányellenesség állatorvosi lovát.

Az egész Törvényt nézve és annak alkalmazását két konkrét peres eljárásban a tárgyalás megnyitásától a döntés kihirdetéséig végigtekintve egy európai jogásznak az a benyomása, hogy itt a nyers politikai erő az általa igazságosnak tartott eredmény elérése érdekében az alkotmányosságot félretevő koncepciók eljárását alakította ki. Szeretném előljáróban hangsúlyozni, hogy nem csak az koncepciók eljárása, amely végén ártatlanokat fejeznek le, börtönöznek be, vagy vagyonaikat kobozzák el, hanem az is, ha akár a jogsértő bitanggal, akár az ügyfeleiket szipolyozó bankkal szemben előre eltervelten, alapvető jogelvek mellőzésével hoznak jogszabályt, amely alapján statáriálisan járnak el.

3. A mala partem visszaható hatály

A Törvény indoklása és az IM Beadvány arra hivatkozással utasítja el a visszamenőleges hatályú jogalkotás „vádját”, hogy a jogalkotó „nem tett mást, mint a bíróságok által 2012 óta (a korábban keletkezett jogviszonyok megítélése során is) alkalmazott, az alkotmányos kritériumoknak megfelelően megalkotott és a Kúria által a bíróságok számára kötelezően alkalmazni rendelt elveket” a Törvény szintjére emelte. A Törvény nem alkotott új anyagi jogot, szól az érvelés, hanem „pusztán” a Kúria 2/2014. sz. polgári jogegységi határozat (**PJE Határozat**) által a 2/2012.(XII.10.) PK vélemény (**PK Vélemény**) 6. pontjában kifejtett hét elvet másolta be szöveghű copy & paste módszerrel egy - a jövő teendőit elrendező - jogszabályba.

Ez egy látszólag szép és elgondolkodásra inspiráló metafizikai meglátás alkalmazása: ha valami létezik ma, annak egy formája a múltban is létezett, illetve ezen múlt nélkül nem jöhetett volna létre. De az alkotmányos keretek között működő jogállam nem ezen merev metafizikai keretek között működik. És a metafizika sem azonosítja a végeredményt az az formáló komponensekkel.

3.1 A Törvény nem egyszerűen a Kúria döntéseit emelte be

A Törvény többet és mást tett, mint hogy új anyagi jog alkotása nélkül bemásolta volna a PK Vélemény 6. pontjában kifejtett hét - az általános szerződési feltételek tisztességességet meghatározó - elvet. Ráadásul, könnyen meglehet, hogy a Kúria soha sem mondta ki egyértelműen, hogy ez a hét pont minden elemében 2004-től kezdődően teljes mértékben alkalmazandó lenne. Ha valóban kérdés lenne a jelen eljárásban a döntéshozó számára, hogy mit szándékozt és mit is mondott ki a Kúria, akkor több mód is kínálkozna arra, hogy megtudjuk, mit is gondolt a legfelső bírói fórum.

(a) Talán kissé amatőrnek vagy unortodoxnak tűnik, de mi lenne, ha megkérdeznék, hogy mit gondolt a Kúria. Ezt akár a jelen eljárásban is kezdeményezhetné az Alkotmánybíróság. Ha erre nem kerülne sor, akkor biztosak lehetünk abban, hogy a felfüggesztett eljárások és az egyéb folyamatban levő perek egy része előbb-utóbb eljut a Kúriához, amely során - hacsak a Kúria nem tekinti ezt a kérdést

olyannak, amely kívül áll a jelen eljárásban alkalmazható felülvizsgálati hatáskörén - valamivel többet megtudhatunk arról, hogy mit is gondolt és szándékolt a Kúria 2012-ben.

(b) Addig is, amíg ismét megszólna a Kúria, azt azért rögzíthetjük, hogy olyan messze-hangzó dolgot, hogy 2004-ig visszamenőleg tisztességtelen valamely általános szerződési feltétel, ha az nem felel meg a hét pontnak, nem mondtak ki, pedig lett volna mód és alkalom erre. Csak 2012 decemberében jutottak erre a megvilágosodásra a főbírák, de nem gondolták azt, hogy valamennyi feltételt maradéktalanul kellene alkalmazni a múltban keletkezett általános szerződési feltételekre. Erről kellő módon tanúskodnak a 2012 előtti ítéletek, mint pl. a 2012. március 20-én született Gfv.IX.30.275/2011/6 sz., valamint a 2011. szeptember 27-én született Gfv.IX.30.221/2011/6 sz. ítéletek. Ezekben a felülvizsgálati eljárásokban, és e mellett még számos egyéb eljárásban a Kúria kifejtette volna, mit gondol a hét elv egészről és egyes részéről, de nem ezt tette.

Ha tehát a Kúria már 2012-ben is olyan huszárosan túlzóan értelmezte volna a Ptk. szerint és az EU Irányelv szerinti tisztességességet, mint ahogy az a PJE Határozatból kiderül (vagy miként azt az IM Beadvány olvasni véli), akkor annak már jóval korábban hangot adhatott volna a legmegfelelőbb formában - az ítéleteiben. Ne feledjük, ugyan a jogegység megteremtésében komoly szerepet töltenek be a kollégiumi állásfoglalások és a polgári jogegységi határozatok, a Kúria legautentikusabban mégis az általa hozott ítéletekben szólal meg. Erre a PK Vélemény előtt nem került sor, sőt, a felsőbíróságok jelentős része az egyoldalú szerződésmódosítások tekintetében nem állapított meg érvénytelenséget eredményező tisztességtelenséget.

(c) Nem gondolhatta a Kúria, hogy a hét elv már 2004-ben is ebben a formában élt, mivel az akkor egyáltalán nem állt összhangban a fogyasztókkal kötött szerződésekben alkalmazott tisztességtelen feltételekről szóló 93/13/EGK tanácsi irányelv (**EU Irányelv**) szellemével és betűjével, amelyet a Kúria mindig is igyekezett követni. És bővebb kifejtés nélkül megkockáztatjuk, hogy az Európai Bíróság joggyakorlatában sem fedezhető fel ez a hét elv ebben a formában.

A hivatkozott PK Véleményről pedig megállapíthatjuk, hogy az több tekintetben sem azonos a PJE Határozattal, mivel a jogegységi határozat a PK Vélemény fontos 3. pontját (és annak indoklását) nem vette át. E szerint a bíróság által nem vizsgálható az olyan feltétel tisztességtelensége, amelyet jogszabály kimerítő módon (taxative) meghatároz; csak ha a kógens keretszabályt a felek rendelkezési jogi tölti ki tartalommal, akkor vizsgálható a tisztességtelenség. A Törvény pedig azáltal, hogy a 4. és a 11. §-okra szűkíti le a vizsgálendő és vizsgálható szempontokat a PJE Határozattól is jelentős módon eltér. Ezek nem apró eltérések, és ha tetszik, az IM Indítvány szóhasználata szerint *anyagi jogi eltérések*, mint ahogy az *eljárásjogi eltérések* önmagukban is alkotmányjogilag releváns módon hátrányosan érintenek fennálló szerződéses kötelezettségeket.

És természetesen a polgári jog szintjén nem csak a Ptk. releváns, de az is, hogy a 2004-től kezdődő időszakokban, amikor a fogyasztói kölcsönszerződéseket kötötték, az akkor hatályos hitelintézetekről és pénzügyintézetekről szóló 1996. évi CXII. tv. (**Régi Hpt.**) mit tartalmazott. Rövidre fogva, ebben a körben lényeges kérdés, hogy az általános szerződési feltételek elfogadásának és alkalmazásának idején hatályos adott Ptk. szabály, továbbá az akkor hatályos Régi Hpt. vagy egyéb jogszabály (kormányrendelet) az alábbi három eset közül melyik volt:

- (a) tartalma szerint kógens szabály,
- (b) olyan diszpozitív szabály, amelyet a pénzügyi intézmény közvetlenül („egy - az - egyben”) alkalmazni tudott, vagy
- (c) olyan diszpozitív szabály, amely keretjelleget fogva módot adott a pénzügyi intézménynek arra, hogy a részlet-tartalmakat maga határozza meg az általános szerződési feltételekben.

Ha ugyanis az (a) és (b) esetről van szó, akkor, a tisztességesség a régi Ptk. 209.§ (6) [korábban (5)] bekezdése alapján (az új Ptk 6:102.§ (4) bekezdése szerint) fel sem merülhet. Ezt most nem írhatja felül a Törvény és nem értelmezheti másként a Kúria jogegységi határozata. Csak ha a harmadik esetkörbe sorolható az irányadó Régi Hpt. szabály vagy kormányrendelet, és a pénzügyi intézmény kitöltötte tartalommal a jogszabályi kereteket, akkor lehet a Ptk. 209.§-nak való megfelelést önállóan vizsgálni.

3.2 A visszaható hatály sérelme akkor is fennáll, ha Törvény a Kúria döntéseit emelte volna be

A mala partem visszaható hatály nem csak abból áll, hogy a jogszabályt a hatálybalépését megelőző szerződéses jogra és kötelezettségekre kell alkalmazni, hanem minden olyan jogalkotásra, amely a szerződő felek kötelezettségeit a múlt tekintetében hátrányosan érinti, a másik oldalról tekintve jogot von el vagy korlátoz. Ebben a beadványban nem tárgyalnám a valódi visszaható hatály és az azonnali hatály különbségeit, mivel nyilvánvaló, hogy olyan valódi visszaható hatályról van szó, amely a Törvényt megelőző időszakra hátrányosan változtatta meg a pénzügyintézetek helyzetét, és ez a szabályozás a kialakult alkotmánybírósági gyakorlat szerint minden további mérlegelés nélkül a jogállami működés sérelme.

Meglehet, hogy ez a típusú sérelem az IM Beadvány logikája szerint csupán amolyan 'unortodox' visszaható hatály, de hogy a Törvény 4. § (1) bekezdésének mala partem romboló hatása mennyire potens, azt az alábbi önmagukban is alkotmányellenes megoldások közti szoros kapcsolat érzékelteti:

- (a) Vegyünk egy igencsak **mondvacsináltan örök** (de legalább is 2004 óta változatlanul fennálló) **tisztességtelenség fogalmát**, amely természetesen nem létezett és egy mai, konstruált elgondolás, hiszen ebben a formában és ilyen tartalommal valójában

nem létezett a maihoz hasonlóan komplex és részletes tisztességesség felfogás és fogalom egy ilyen hosszú, tíz éves időszakban.

(b) Párosítsuk ezt a ma konstruált tisztességesség meghatározást a **tisztességtelenség vélelmezésével**, amely vélelem szöges ellentétben áll a hivatkozott PK Véleménnyel. Nyugodtam kijelenthetjük, hogy a Kúria 2012-ben még legrosszabb álmaiban sem gondolta volna, hogy akár a közeljövőben majd törvény fogja vélelmezni valamennyi hét elv szerint az általános szerződési feltételek tisztességtelenségét. De ha tartózkodunk az álomfejtéstől, azt mindenképpen rögzíthetjük, hogy ilyen vélelem használatára a Kúria nem adott felhatalmazást. A Törvény 4. § (1) bekezdésében konstruált vélelem ugyanis nem egyszerűen a bizonyítási teher megfordulása, amelyet részletkérdésekben alkalmaz megfontolt kivételként a polgári jog, hanem ebben a konstrukcióban élet és halál kérdése.

Az Indítvány 2 kimerítően mutat rá arra, hogy nem klasszikus vélelemről van szó, hanem kötelező erejű jogszabályi előírással szembesülünk, amely definíciót ad, tényállást rögzít, érvénytelenséget vélelmez, és lényegében a hét feltétel mindegyikének számos ágát-bogát, valamennyi rész-feltételét, az „a”-tól „z”-ig, a tisztességesség feltételének tartja. És hogy teljes legyen ez a rend, amely - talán nem a fantázia elcsatangolása - a Kastély igazságszolgáltatásához hasonlít, ha valamely felperes a hét pont „a”-tól „z”-ig tartó ága-bogában csak egyetlen elemet, mondjuk a „q” vagy a „w” betűt elbukja, vagy az „i”-re nem a helyes pontot vagy vesszőt teszi fel, akkor *mindent elbukott*. Tisztességtelen lett az általános szerződési feltételeiben, a nélkül, hogy teljes szerződéses gyakorlatát és azok módosításának konkrét megvalósulását bárki is megvizsgálhatta volna. Ez ebben a formában és terjedelemben alkotmányosértő.

(c) Az alkotmányosértően vélelmezett tisztességtelenség megdöntését pedig olyan - nyugodtan mondhatom - **statáriális eljárás keretében** teszi lehetővé, amely szándékolt módon a PK Vélemény betűjétől és szellemétől eltérően teszi lehetetlenné a kimentés elvégzését, mivel az:

(i) **kifejezetten kizárja**, hogy a tisztességtelenség megdöntése vagy megállapítása a Ptk. 209. §-ában és a PK Véleményben is rögzített módon, tehát a szerződéskötéskör és azt követően fennállott **valamennyi releváns körülmény és tény** figyelembe vételével kerüljön megállapításra, és

(ii) az egyébként is rövid felkészülési idő mellett, ésszerűtlenül rövid és olykor teljességgel **teljesíthetetlen eljárásjogi határidőket állapít meg**, és számos egyéb vonatkozásban szándékoltan elveti a tisztességes „**fegyveregyenlőséget**”.

Az egymással összefüggő (a) - (c) pontokban kifejtettekből egyértelmű, hogy a Törvény mind az anyagi jogi, mind a garanciális jellegű eljárásjogi szabályok módosításával kívánta korlátozni és terheesebbé tenni a felperesi oldal szerződéses helyzetét. Nos, ez a helyzet az, amely így, kumulatív módon alkotmányellenes. Itt áll előttünk meglehetősen pőrén a mala partem visszaható hatály.

Az Alkotmánybíróságnak nem kell mást tennie, mint kimondania: a Törvény ebben a megjelenésében meztelen.

3.3 Ha mindez túlzottan erős alkotmányjogi érvelés lenne, nem rossz kisegítő elv a józan észre történő hivatkozás

Ha a fenti meglehetősen pöre konklúzió sem lenne meggyőző, nyugodtan hivatkozhatnak az alkotmánybírák arra a józan észre is, amelyet az Alaptörvény egyik értelmező rendelkezése hívott életre. A józan ész az ezúttal azon hasonlatokban található meg, amelyek közül ezúttal kettőre hivatkoznék.

Az egyik szerint a Törvény most 2014-ben, a műszaki tudás és környezetvédelmi elvárások és szabványok mai szintjén kívánja megszabni, hogy mennyiben volt jogszerűtlen 2004 óta a gépjárművek azon kibocsátása, amely nem felel meg a mai elvárásoknak. Mintha a 2004-es szabály, amely esetleg tartalmazott egy a „*környezetre nem ártalmas*” általános elvárást, ebben a ma érvényes szabványt alkalmazná a tíz évvel korábbi állapotra. Ez ellenkezik a józan ésszel.

A másik józan ész példa szerint a Törvény lényegében azt mondja, hogy aki 2004 óta a törvények betartásával a zöld lámpán haladtak át, azok mégsem közlekedtek szabályosan, mert az egyébként „*biztonságos közlekedési kötelezettség*” általános elvárása miatt bizonyos gépjárművek esetében vélelmeznünk kell, hogy az a zöld szín voltaképpen piros volt. De azért a vélelem megdönthető, bár az eljárási szabályok szerint arra nincs lehetőség, hogy a lámpák - egyébként videóval rögzített - színét egy ilyen eljárásban ellenőrizhessük. Ez az elbírálás sem áll összhangban azzal, amit a józan ész mércéjéről ismerünk.

4. Egyéb komoly csínyek: jogalkotó bíróság, igazságszolgáltató jogalkotás

Nem kell elmerülnünk annak részleteiben, hogy ebben a történetben a Kúria valójában a jogalkotás mezejére tévedt már 2012-ben is, de egészen nyilvánvalóan a PJE Határozat megalkotáskor 2014-ben, és a törvényhozás pedig a Törvénnyel az igazságszolgáltatás területére kóborolt el.

A PJE Határozat ugyanis alaposan megszigorította a tisztességtelenség kritériumait, mellőzte a PK Vélemény azon pontját, hogy olyan feltétel tisztességtelensége, amely tartalmát jogszabály taxatívén határozta meg nem vizsgálható a bíróság által. Mi ez, ha nem jogalkotás? Ugyanakkor a Törvény 4. § (1) bekezdése és 11. § (1) bekezdése a magyar jogrend jelentős részét (köztük a Ptk. nem tetsző rendelkezéseit), továbbá a tényállás (a tények) széles körét kizárja a peres eljárásokból, amellyel lényegében átvállalta a kissé statáriálissá sikeredett igazságszolgáltatás funkcióit. Azt is mondhatnánk, hogy a Törvény már előre megírta a meghozandó ítélet lényeges tartalmát; az eljáró bírónak csak ki kellett tölteniük a megfelelő adatokat és alá kellett írniuk az ítéletet. Azon a bírói pulpituson, amelyen ott hevert a Törvény, már ott

volt maga az ítélet is. Természetesen, ami igazságszolgáltatás a törvényhozás részéről, az egyben a bírói függetlenség igen jelentős sérelme.

Álláspontunk szerint az Alkotmánybíróság kötelessége lenne mindkét alkotmányértő helyzet határozott megállapítása. Szilárd alkotmányos rendszerekben, amelyek nem csak deklarálják a hatalommegosztás elvét, hanem - ha kell az alkotmánybíróságok rásegítő döntéseivel - meg is valósítják, nem lehetne alkotmányos a fenti „munkamegosztás”.

5. A felkészülési idő hiánya, a tisztességes eljárás sérelme

5.1 A felkészülési idő

Mind az Indítvány 1, mind az Indítvány 2 részletesen bemutatják a felkészülési idő nyilvánvaló elégtelenségét. Természetesen a felkészülési idő megfelelő voltát az összes körülményre, az új szabályozás tartalmi változásainak terjedelmére, súlyára tekintettel kell megállapítani. Az IM Beadvány a felkészülési idő tekintetében egy frissebb szüret gyümölcsére, a 20/2014. (VII.3.) AB határozat kissé obskurus indoklásnak 122. pontjára hivatkozva alkotmányellenességet csak a felkészülési idő kirívó, a jogbiztonságot súlyosan veszélyeztető vagy sértő elmaradása miatt állapítaná meg. A korábbiakban nem egészen ez volt az elbírálás mércéje.

Tisztelettel emlékeztetném az Alkotmánybíróságot egy különösen érzékeny esetre; a 2009-ben elfogadott Ptk-át hatályba léptető szabályt, a Ptké-t 2010 tavaszán igencsak erőltetett indoklással nyilvánították alkotmányellenessé az 51/2010. (IV.28.) AB határozatban. Ehhez képest a Törvény által megadott felkészülési idő elégtelensége - az összes körülmény mérlegelésével - teljességgel nyilvánvaló. És még a kirívó és a jogbiztonságot súlyosan veszélytető jelleg is megállapítható. Hozzátenném, hogy ebben a kérdésben jóval inkább megfontolandó egy ilyen tárgyú bírói kezdeményezés, mint egy vitában álló fél vagy szervezet értékelése, mivel az eljáró bírák nem absztrakt módon érzékelik a felkészülési idő elégtelenségét.

5.2 Bírói függetlenség, tisztességes eljárás

A bírói függetlenség és az tisztességes eljárás sérelme tekintetében ugyancsak hivatkoznék az Indítványokban előadott részletekre. Ebben az összefüggésben ismét vegyék figyelembe, hogy mindazt a litániát, amelyet az Indítványokban olvasnak, nem érintett fél vagy jogaiban sértett csoport (így lelkiismeretlennek gondolt bankárok vagy hasonszórú ügyvédjeik) állítják, hanem az igazságszolgáltatás őrei. Ez talán meggyőzőbb lehet.

A magam részéről megemlítem, hogy történetesen két elsőfokú eljárás megtekintése során mindkét eljárásban azt tapasztaltam, hogy az államot képviselő alperesek érdemi beadványai egy munkanappal a tárgyalás napját megelőzően kerültek megküldésre a bíróságnak és felpereseknek. Az ilyen helyzetek elképzelhetetlenek egy normális perrendtartásban, és az ilyen hiányosságok a legtöbb esetben önmagukban is

felvetik az eljárás tisztességességét. Az eljárás rendje a Törvény terméke, és mint ilyen több mint hibás termék. Szándékoltan kerültek elfogadásra olyan eljárási szabályok, amelyek nem adtak lehetőséget a tények teljességének feltárására, felperesek jogainak érvényesítésére. Meglehetősen disszonáns mindez az *eljárás* tekintetében bőségesen azonosítható tisztességtelenség egy olyan helyzetben, amikor a jogalkalmazónak *általános szerződési feltételek* tisztességtelenségét kell elbírálnia.

A tények mellőzése, a bizonyítékok, érvelések kizárása, az egész tényállás megismerésének elutasítása nem olyan ismérv, amely az igazságszolgáltatás sajátossága. A Törvény mégis ezt kényszeríti a bíróságokra, amelyek csak az általános szerződési feltételek absztrakt tisztességtelenségét vizsgálhatják a hét ismérv szerint, holott a PK Vélemény kifejezetten azt írta elő, hogy a bíróságok számára a szerződés megkötésekor és a szerződésmódosításkor fennálló összes körülményt kell figyelme venni a tisztességtelenség megállapításakor. A PK Vélemény indoklása szerint minden olyan körülményt vizsgálni kell, amely a szerződés megkötésére vezetett, az érintett feltételeknek más feltételekkel vagy szerződésekkel való kapcsolatát feltárja. Erre semmilyen lehetőséget nem adott a Törvény. Azzal, hogy a Törvény az általános szerződési feltételekre korlátozza a megengedett vizsgálatot és ezzel a figyelembe vehető bizonyítékokat, súlyosan sérül a tisztességes eljárás elve és a bírói függetlenség.

Az Indítvány 3 külön rámutat arra, hogy az eset összes körülményeinek megismeréséhez adott esetben szakértői vélemény is szükséges lehet, amelyre - mivel a bíróságok a Törvény szellemében merő jogkérdéseknek tekintették a megvizsgálandó kérdéseket - nem volt mód az eljárásokban. Igaz, egy esetben ismert, hogy szakértői vélemény lett beterjesztve, és egy esetben javasolt egy peres fél vezető tisztségviselői tanúvallomást – sikertelenül. Ennek a Törvényben előírt eljárásnak az eredménye, hogy például az olyan szakértői bizonyítás, amely szerint komoly és gyorsan változó országkockázattal rendelkező gazdaságokban nem használható a „kiszámítható mérték” elv, nem került a bíróságok elé.

Az elbíráláshoz szükséges tények tekintetében a Törvény mintha azt mondaná, hogy „annál rosszabb a tényeknek”. De ez nem az tisztességes igazságszolgáltatás elve.

5.3 Fegyveregyenlőség, önrendelkezés, jogerő

Ami pedig a fegyveregyenlőséget illeti, aki nem csak a Törvény betűjét olvasta, hanem tudja, miként kellett volna ezekben az ügyben a tisztességtelenség vélelmét megdönteni, aki látott két tárgyalást, annak számára aligha kérdéses, hogy a fegyveregyenlőség semmilyen tekintetben sem valósult meg. Egy olyan küzdelem folyt, amelyben az államot alperesi pozícióban képviselő ügyvédi irodák kezében teljesen töltött hatlövetű fegyver volt, és annak mind a hat töltényét felperesekre lőhették ki, míg felperes a saját fegyverével még csak nem is orosz rulettezett; minden tölténye a fegyverben volt, amellyel csakis magát lőhette fejbe. Ily módon festett ebben az eljárásban a fegyveregyenlőség.

Azért az mégis meggondolásra készítheti a tisztelt alkotmánybírákat, hogy egyetlen felperes sem tudott nyerni ebben az eljárásban; azon két-három felperes, akik igen csekély részben pernyertesek lettek, a 2014. március 15-ét követő jogkövetés miatt könyvelhették el azt a morzsányi részsikert. Egyebekben olyan elszámoltatásnak néznek elébe, amely részleteiről a per megindításakor még nem volt pontos ismeretük. Ez a megoldás sem csekély részlet, hanem önmagában is alkotmányellenes szabályozás. Ha nem ismerhetők meg e tisztességtelenség megállapítását követő várható jogkövetkezmények, az nem elégíti a jogállami működés kritériumát. Az nem elég, hogy majd jön az „elszámoltatás”, amely során a pénzüzetek minden tisztességtelenül szerzett forinttal kötelesek elszámolni, mert a jogkövetkezmények levonása a tényállásra alkalmazandó és a létező Ptk. szerint is jóval összetettebb dolog. A jogállam elszámolást ismer, az európai jogi kultúra pedig számadást.

Az Indítvány 3 két további kérdés tekintetében tartalmaz erős érvelést. Az érdemi alanyi és tárgyi jogerő tekintetében is olyan hiányosságokra hívja fel a figyelmet, amelyet nem lehet nem meghallani olyanok számára, akik életükben jogi diplomát szereztek és tisztában vannak azzal, hogy mi a jelentősége a jogerőnek. A jogerő tekintetében fennálló zavarok par excellence Due Process hiányosságok, amelyek lényeges módon hatnak ki mindkét szerződő fél által érvényesíthető jogokra. Ezekkel nem élhet vissza a szabályozó állam.

Ugyanakkor az Indítvány 3 ezzel összefüggésben mutat rá arra, hogy az adósok önrendelkezési jogát lényeges tekintetben sérti az olyan eljárás, amelyet kizárásukkal (beavatkozási lehetőség nélkül) az állam vállalt magára. Ezen hiányosságok a fejlett eljárásjogi garanciákat megkívánó jogrendekben a Due Process alkotmányjogilag is sérelmes termékei. Meggyőződésem, hogy ha ezeket külön-külön látnák a tisztelt alkotmánybírák egy jóval kisebb társadalmi súlyú kérdésben, akkor nem haboznának, hogy alkotmányellenességet állapítsanak meg. Most, hogy ebben a valóban nehéz, a társadalom széles körét érintő Törvényben fedezik fel valamennyi alkotmánysértő vonást, nyugodtak lehetnek: most sem Önöknek kellene habozniuk, hanem azoknak, akik a törvényeket alkotják.

Ennek kapcsán megismétlem, amit többen mások is említettek: ha van mód arra, hogy egy kérdést az Alaptörvénnyel összhangban lehessen rendezni, akkor miért kell – kisebb-nagyobb előnyök és a néphangulat elnyerése érdekében - a feltűnően és durván alkotmánysértő utat választania a törvényhozónak. Az ilyen esetekben egy nevéhez méltó alkotmánybíróság nem kerülheti meg a választ: az alkotmánysértő utat le kell zárnia.

6. Egy európai alkotmányt értelmezünk

A tisztelt Alkotmánybíróság hamarosan dönteni kíván. Bízom abban, hogy érveim többsége meggyőzi a bírákat. A döntés súlya nem csekély, mint ahogy annak jelentősége sem lebecsülendő.

Világot látott alkotmányjogászok előszeretettel hivatkoznak John Marshall egykori főbíró bölcsességére, hogy a Donáti utcában éppen úgy *egy alkotmányt* értelmezünk és alkalmazunk, mint amelyet a Capitolium dombon vagy történetesen Karlsruhe-ben értelmeztek elődeink és alkalmaznak kortársaink. Ehhez ebben a helyzetben azt tehetném hozzá, hogy döntésük azt fogja eldönteni, hogy a Donáti utcában Önök tizenöten még *egy európai alkotmányt* értelmeznek-e vagy olyan Alaptörvényt, amely elutasítja az emberiség jogtörténetének mély kútjából származó - mondjuk így: európai - jogelveket.

Budapest, 2014. október 2.

Öszinte tisztelettel,

dr. Hanák András

ügyvéd